

Полонені німці зводили цей квартал з любов'ю і розпачем. Спочатку вони тільки боялися, брутальна лайка зависала на вустах, коли охоронець чіплявся поглядом і байдуже погиркував: "Шнель, бидлота, шнель!" Вони не любили цей народ, не любили будинки, які мали тут поставити, але тільки-но звівся фундамент, як щось трапилося з кожною цеглиною: цеглини лагідно лягали в руки, не обривали м'язи і не дряпали шкіру, немовби розмовляли з полоненими про те, що цей будинок міг би бути їхнім, стояти на околиці Лейпціга.

Коли протала земля, Фрідріх скопав маленьку грядочку, обгородив її камінням і посіяв нагідки. Де він узяв те насіння, невідомо, але ми, діти, добре пам'ятаємо, як він клав між грудочками зернини, як потім притоптував їх і, повернувшись до нас, усміхався: "Гут... кіндер... гут". А коли німців повели у барак, ми розвоювали ту землю, розкидали каміння, зробили з паличок хрест, зв'язали його травою і поставили на грядці. Уранці, коли їх вивели на роботу, ми ще спали, але навіть крізь сон я чула, як скреготіли в розчині лопати, як стукали дужками відра, як надсадно бухикав Фрідріх і гиркав охоронець.

Місто давно не сердилося на німців, вдови жаліли їх і роздивлялися картки їхніх дружин та дітей, часом приносили щось із одягу — старий піджак або картуз, та ще варену картоплю, на що ті всміхалися, дякували, називаючи вдів "фрау".

У Фрідріха теж була фотокартка двох дівчаток у білих сукенках і білих черевичках, він не раз нам тикав ту дивовижу, чи забувши, що ми вже бачили, а чи хотів похизуватися, які в нього чепурні діти. І ми у відповідь цілу весну і ціле літо топтали і розкидали його грядку, його маленьку державку в нашому злиденному місті. Він до того бридко кашляв, до того був худий, гнилозубий і брудний, що ми не могли його не дражнити. Ми любили ціляти в нього грудками, любили, коли він саджав нас на коліна та співав своїх дурних німецьких пісеньок.

Під осінь німець уже не садив грядку, ходив, хитаючись, і харкав кров'ю. Охоронець замість "шнеляти" простягав йому цигарку і дозволяв лежати під стіною.

Фрідріх робив тільки прикраси зі шматочків цегли — сонця і квіти, він чіпляв їх понад вікнами другого поверху, так що самотні жінки подовгу стояли, роздивлялися і навіть сплакували.

Одного ранку його знайшли під стіною барака, де він стояв спиною до людей, понуривши голову.

— Бидлота, тобі що — немає нужника? — гиркнув охоронець і тут же осікся: від шиї до коробки сіріла мотузка.

Коли зняли його і взяли на руки, то здивувалися, що немає в ньому тіла. Його поховали за містом, укинувши в яму і навіть не насипавши горба.

Осінь видалася теплою, в кінці листопада ми перейшли в новий дім. Яюсь посеред грудня я сиділа на вікні і раптом побачила квітку. Пролітав перший сніжок, а вона цвіла собі під вікном. Була велика і кошлата, не квітка, а півсоняха. Я одяглася, вискочила на подвір'я, простягла руку, щоб зірвати, і відсіпнула. Поруч з нагідкою стояв зроблений з паличок і зв'язаний нами хрест...

Минуло півстоліття. За цей час у будинку не тріснула жодна стіна, не струхла і не всохла підлога. Яюсь син вирішив повісити на стіні полицку. Стіна не піддавалася дриллю, а потім дріль шурхнув у якийсь отвір. Коли вибили цеглину, вийняли з отвору рукавицю. В рукавиці лежала фотокартка двох дівчаток у білих сукенках. Дріль пошкодив їм черевички, але дівчатка дивилися на нас, мов живі, і запитували:

— Ви не знаєте, де наш тато?..